

עניינים תוכן

מבוא: עבודה סמינריונית –האנטישמיות במאה ה- 19	4
פרק ראשון: עליית האנטישמיות בגרמניה במאה ה- 19	5
אנטישמיות באירופה במאה ה-19	5
אנטישמיות בגרמניה במאה ה-19	7
פרק שני: אדולף שטקר	9
אדולף שטקר והיהודים	10
פרק שלישי: פון טרייצ'קה: האיש ותפיסתו האנטישמית	14
תפיסות כלליות	14
תפיסה אנטישמית	16
השפעתו של פון טרייצ'קה על האנטישמיות בגרמניה לאחר המאה ה- 19	19
ביבליוגרפיה	27

מבוא: עבודה סמינריונית – האנטישמיות במאה ה-19

שאלת המחקר

מהי משנתו האנטישמית של היינריך פון טרייצ'קה וכיצד היא השפיעה על עיצוב הדעות האנטישמיות בגרמניה של המאה ה-19 ואילך

טרייצ'קה נחשב לאחד מגדולי ההיסטוריונים של פרוסיה. בתור היסטוריון הטיפ כי על ההיסטוריון לנקוט עמדה ברורה בנוגע להיסטוריה, עמדה אשר לפיה הוא כותב את ההיסטוריה. על פי תפיסתו העם הגרמני הוא עם בעל חשיבות רבה למאורעות היסטוריות והיא עומדת אל מול עמים אחרים אשר היו נחותים ממנה מבחינה תרבותית. משנתו של טרייצ'קה התאפיינה במגמה לאומית בולטת ואת ראיית ההיסטוריה במונחים של לאומיות. לצד תיאור ההיסטוריה הכללי שלו הוא גם עסק בשאלת היהודים החל משנות השבעים של המאה ה-19.

הוא ראה ביהודים, נציגים של התפיסה הליברלית שהייתה זרה, לשיטתו, לרוחה של גרמניה. משום כך הוא היה סבור כי נוכחות היהודים היא הינה השפעה זרה ומסוכנת אשר עתידה לחבל בהתפתחות של התרבות הגרמנית. התפיסה הזו באה לידי ביטוי בסיסמה אותה טבע: היהודים הם אסוננו!, סיסמה אשר לימים אומצה על ידי המפלגה הנאצית. ההשפעה של טרייצ'קה הייתה רבה מאוד על שאר ההוגים בגרמניה בשל היוקרה שלו בתור היסטוריון בולט ואיכותי באקדמיה הגרמנית.

בעבודה זו, אנתח את התפיסה האנטישמית של טרייצ'קה ואנסה להבין כיצד היא השפיעה על הוגי דעות אחרים שבאו לאחריו.

על פי ראייתי, עולם הרוח מעצב את החברה שלנו. לאנשי רוח והוגים השפעה ישירה על דעת הקהל ועל המרחב הציבורי. העבודה אומנם עוסקת במאורעות היסטוריים, אך בעיקר ברוח, באידיאולוגיה, דעה ומחשבה. במוחי צצות שאלות רבות, האם דעות אלה שייכות רק להיסטוריה? או שמה זה טבוע בנו? האם ההיסטוריה חוזרת על עצמה? ואם כן באיזו מידה?

חקר משנתו של טרייצ'קה ושימת דגש על השפעתו בקרב הוגים, מהווה דוגמא קלאסית בניסיון לקבל מענה לשאלותיי.

פרק ראשון: עליית האנטישמיות בגרמניה במאה ה-19

אנטישמיות באירופה במאה ה-19

שנאת ישראל המסורתית התקיימה כבר בתקופות קדומות מכמה סיבות בולטות, אותם ציין המחקר. ראשית, השנאה נבעה מקסנופוביה כללית, כלומר שנאת האחר בכלל שהוא שונה ונבדל. שנאה זו התבססה על המנהגים והמסורות של העם היהודי. שנאה אחרת, אך קשורה אליה, היא שנאה דתית על רקע המאבקים שבין הנצרות ובין היהדות. לפי הברית החדשה ישו הוסגר לרומאים על ידי יהודים, ולכן היהודים חייבים בעונש¹.

סוג חדש יותר של שנאה קם לקראת סופה של ימי הביניים ועד למאה ה-19 והתבסס על סיבות כלכליות. במהלך ימי הביניים היו היהודים מלווים בריבית, מאחר והכנסייה אסרה על נוצרים לעסוק בתחום זה ופעמים רבות נאסר על יהודים להחזיק בקרקעות, רבים מהם פנו לתחום זה. במקביל לכך קמו עלילות דם אשר האשימו את היהודים בשלל סיבות שונות. המאות אשר קדמו למאה התשע עשרה מהוות תקופת מעבר בתולדות העמים, תקופות מעבר משמעותיות אשר עיצבו מחדש את פניה של אירופה². הדבר נכון לאירופה באופן כללי וגם ליהודי אירופה. המונים של עמים שונים השתחררו מן הקנאות ומן האמונות התפלות אשר אפיינו את תקופת ימים הביניים. לצד זה, קמו רעיונות חדשים אשר שמו את האדם במרכז ותחומי החברה והמדינה החלו להשתנות מן המשטר הפיאודלי המסורתי של ימי העבר ולקראת תקופה חדשה.

אם כן נוכל לזהות כמה גורמים בולטים להופעה של האנטישמיות המודרנית, אשר המשיכה את דרכה של האנטישמיות, או שנאת ישראל, המסורתית: לקראת המאה ה-19 ארצות שונות נתנו ליהודים אמנציפציה, אשר באה לידי ביטוי בשחרור מהגבלות וקבלת שיווין זכויות. חלק מהיהודים השתלבו משום כך בצורה טובה בחברה הנוצרית. תהליך השתלבות זה נועד לבטל את ההבדלים בין היהודים ובין הנוצרים אולם מאחר ויהודים רבים עברו לערים ונקלטו במקצועות חופשיים אשר היו להם השפעה ציבורית, ההימצאות שלהם בערים הפכה להיות יותר מורגשת עבור המקומיים³. ניצחון הריאקציונרים והשאיפה לחזור למצב שהיה לפני המהפכה הצרפתית, גרם במקומות רבים לביטול הזכויות האזרחיות שניתנו ליהודים.

שנאה זו התעוררה בעיקר בגרמניה, אשר רבים בה שאפו לביטול הזכויות האזרחיות ותחייה רוחנית

¹ Stoezler, Marcel. (2009). The State, the Nation and the Jews, Liberalism and the Anti-Semitism Dispute in Bismarck's Germany. The State the Nation and the Jews: Liberalism and the Antisemitism Dispute in Bismarck's Germany. 33-43

² p.g polzer. The rise of political anti-Semitism in Germany and Austria. New York. 1964. Pp- 9-20

³ Brustein, William & King, Ryan, Anti-Semitism in Europe Before the Holocaust. International Political Science Review - INT POLIT SCI REV. 25. Pp 35-53.